

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ความเป็นคนไทย หรือชาติไทย จะมาจาก 3 คำคือ 1. เชื้อชาติ (Race) คือ “ไต” หรือ “ไทย” 2. กลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic Group) 3. อัตลักษณ์ (Identity) คือความเหมือนกันทุกอย่าง ส่วนความเป็นไทยนั้น จะต้องเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมประเพณีของผู้คนหลายหมู่เหล่า และหลายเผ่าพันธุ์ ที่ประสมประสานอยู่ด้วยกันในภูมิภาค อุษาคเนย์ มาตั้งแต่ครั้งสมัยโบราณกาล จนแยกออกจากกันไม่ได้ (ชมพูนุท นภา : 2548. หน้า 34)

ประเทศไทยประกอบขึ้นด้วยบุคคลหลายเชื้อชาติ ศาสนา และหลายเผ่าพันธุ์ แต่เผ่าพันธุ์ที่มีประชากรมากที่สุดก็คือชาติพันธุ์เผ่าไทย ส่วนเผ่าชนกลุ่มน้อยนั้น จะตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอาศัยอยู่ตามบนพื้นที่สูงหรือบนภูเขา จึงถูกเรียกว่า “ชาวเขา” หรือกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ตามแนวตะเข็บชายแดนเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านเช่น เมียนมาร์(พม่า) และลาวเป็นต้น ชาวเขา หมายถึงกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรม ประเพณี และภาษาพูดเป็นของตนเอง มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่และมีความเจริญในระดับหมู่บ้าน ไม่มีผู้นำสูงสุดของแต่ละเผ่า มีอาชีพและรายได้จากการเกษตรเป็นหลัก ลักษณะด้านครอบครัวและเครือญาติ ตลอดจนชุมชนระดับหมู่บ้านของแต่ละเผ่าและการแต่งงานก็ยังนิยมแต่งงานกันกับคนในเผ่าของตนเองมากกว่าจะแต่งงานกับคนต่างเผ่า ทางราชการได้ให้คำจำกัดความ “ชาวเขา” หมายถึง บุคคลที่มีอยู่ในจำนวน 9 เผ่า คือ กะเหรี่ยง (ปาปะกะญอ) แม้ว (ม้ง) มูเซอ (ลาหู่) ลีซอ (ลีซู) อีเก้อ (อาข่า) ลัวะ (ละว้า) ขมุ และถิ่น ส่วนเผ่าอื่น ๆ เช่น ผิตองเหลือง ปะหล่อง ปาดอง กะฉิโน ไทยใหญ่ (เงี้ยวหรือฉาน) มอญ และจีนฮ่อ เป็นต้น ไม่ถือว่าเป็นชาวเขา เพราะกลุ่มชนเหล่านี้เรียกว่า “ชนกลุ่มน้อย” (Minority Group) หรือกลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic Group) (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ : 2545 หน้า 2-6)

นับตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อปี พ.ศ. 2488 เป็นต้นมา (กรมประชาสัมพันธ์ : 2539) ได้มีกลุ่มมิชชันนารี กลุ่มชาวเขา และกลุ่มคนต่างด้าว ได้อพยพหลบภัยหนีมาจากประเทศเพื่อนบ้านคือ เมียนมาร์ (พม่า) ลาว เวียดนาม และจีนทางตอนใต้ ได้อพยพเข้ามายังประเทศไทยโดยไม่ขาดสาย เป็นลำดับและทวีเพิ่มมีเป็นจำนวนมากขึ้น ทางรัฐบาลไทยจึงมีความเป็นห่วงใยต่อเสถียรภาพความมั่นคง ความไม่สงบเรียบร้อย และความปลอดภัยตามแนว

ตะเข็บชายแดนของประเทศเป็นอย่างยิ่ง จึงได้มีมติให้จัดตั้งหน่วยราชการ ต่าง ๆ เช่น กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน สถาบันวิจัยชาวเขา และกองสงเคราะห์ชาวเขา เป็นต้น ให้สังกัดอยู่ในกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย ในสมัยนั้น เพื่อเป็นการรองรับและให้การช่วยเหลือสงเคราะห์ ตลอดจนด้านการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อย ตามแผนพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาในด้านต่าง ๆ ของรัฐบาล

ในสมัยก่อนชาวเขาหรือชาวไทยบนพื้นที่สูงถูกมองว่า มิใช่คนไทย ทั้งโดยกฎหมายจารีตประเพณี และวัฒนธรรม รวมทั้งความต่างทางลัทธิการนับถือศาสนาเป็นต้น

ต่อมาแนวความคิดในด้านนี้ได้เปลี่ยนแปลงไป ด้วยแนวนโยบายการรวมเชื้อชาติ เพื่อป้องกันลัทธิทางการเมืองที่เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของประเทศ หรือความต้องการแก้ปัญหาทางสังคมและปัญหาทางด้านเศรษฐกิจก็ตาม ดังนั้น รัฐบาลจึงพยายามดำเนินตามแนวนโยบายในการรวมเชื้อชาติ เพื่อปลูกจิตสำนึกความเป็นคนไทยแก่ชาวเขา ให้มีความรักชาติและหวงแหนผืนแผ่นดินไทยที่ตนอาศัยอยู่ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร ในวิธีการปลูกจิตสำนึกความเป็นไทยและแนวนโยบายการรวมเชื้อชาตินั้น มีหลายหลากวิธีการด้วยกันที่จะนำมาใช้เช่น การให้ยอมรับวัฒนธรรมประเพณีไทย การอ่าน เขียน เรียน พูดภาษาไทยได้ เป็นต้น แม้ว่าจะพูดภาษาประจำเผ่าของตนเองแล้วก็ตาม และการให้ยอมรับพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของชาติ เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งทางราชการก็ได้ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องโดยตลอดเวลามีได้ขาด

อีกด้านหนึ่ง ในการที่จะทำให้ชาวเขาเกิดมีจิตสำนึกในความเป็นไทยอย่างมั่นคง นั่นคือการนับถือพระพุทธศาสนาและการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรม ประเพณีไทยแบบวิถีพุทธและอีกประการหนึ่งจะต้องเป็นผู้มีคุณธรรม ประกอบสัมมาชีพ ประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรมอันดีงาม เคารพเทิดทูน จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ รัฐธรรมนูญ ปฏิบัติตนตามกฎหมายไทย รักผืนแผ่นดินไทย ตลอดจนเรียน เขียน อ่าน พูดภาษาไทยได้ ซึ่งเป็นภาษาประจำชาติ และร่วมกันสร้างความสามัคคีธรรมให้เกิดขึ้นในหมู่คณะและชุมชน ในการสร้างสรรค์ให้เกิดสันติสุขแก่ประเทศชาติในที่สุด โดยวิธีการดังกล่าวนี้ พระสงฆ์ในโครงการพระธรรมจาริก จะเป็นผู้ดำเนินการอีกต่อไปด้วย

ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาของรัฐบาล จะให้บรรลุผลสำเร็จถึงจุดมุ่งหมายอย่างแท้จริงนั้น คงจะต้องคำนึงถึงการพัฒนาและสงเคราะห์ทางด้านจิตใจ ให้รู้จักสำนึกบุญคุณต่อแผ่นดินที่ตนอาศัยและรักหวงแหนต่อแผ่นดินไทย และด้านอื่น ๆ ควบคู่กันไปด้วย ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2508 โครงการพระธรรมจาริกได้กำเนิดขึ้น เพื่อสนองและรองรับกับแนวนโยบายของรัฐบาลดังกล่าวข้างต้น ซึ่งโครงการนี้ดำเนินงานโดยคณะสงฆ์ไทย อันมีสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ อดีตเจ้าอาวาสวัดเบญจมบพิตร กรุงเทพมหานคร กรรมการมหาเถรสมาคม และ

ประธานคณะกรรมการสาขาวัฒนธรรมทางจิตใจ กระทรวงศึกษาธิการ เป็นองค์ปฐมประธาน คณะพระธรรมจาริก คณะสงฆ์ไทยชุดนี้ เรียกว่า “คณะพระธรรมจาริก” มีบทบาทและภาระหน้าที่ในการดำเนินงานเกี่ยวกับชาวเขา ทางด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหรือพัฒนา และการสงเคราะห์บำรุงขวัญทางจิตใจ โดยมีกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทยในสมัยนั้น เป็นหน่วยงานอุปถัมภ์ (ในปัจจุบันอยู่ในความอุปถัมภ์ของ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์) และในปัจจุบันโครงการพระธรรมจาริกได้ดำเนินงานมาแล้วเป็นระยะเวลา 40 ปีเศษ และได้สอดคล้องกับพระพุทธรคำรัส ที่พระพุทธองค์ได้ตรัสกับพระอรหันต์สงฆ์สาวก 60 รูป ในคราวที่ส่งออกไปประกาศและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ครั้งแรกว่า “จรถ ภิกขเว จาริก พุพฺพชนหิตาย พุพฺพชนสุขาย โลกานุกมฺปาย ฯเปฯ ปรีสุทฺธฺ พรหมจริยํ ปกาเสถ” (วินย.มหา. 14/15 ,62-64) ซึ่งแปลความว่า “ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งที่เป็นของทิพย์และของมนุษย์ทั้งหลายแม้ท่านทั้งหลายก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งที่เป็นของทิพย์และของมนุษย์ทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงจาริกท่องเที่ยวไป เพื่อเกื้อกูลแก่คนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่คนเป็นจำนวนมาก เพื่อเกื้อกูลและเพื่อความสุขแก่เทพและมนุษย์ทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น อันงามในท่ามกลาง และงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะอันบริสุทธิ์ และบริบูรณ์โดยสิ้นเชิงเถิด” ซึ่งการประกาศและเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชาวเขาของพระธรรมจาริกในครั้งนี้ ได้ก่อให้เกิดสันติภาพ สันติสุข และได้นำมาซึ่งความสงบร่มเย็นแก่ประเทศชาติในลำดับต่อมา

ในการนำเอาคำสอนของพระพุทธเจ้าไปเผยแผ่แก่ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ตามหมู่บ้านแต่ละแห่ง เพื่อพัฒนาด้านจิตใจให้ควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านต่าง ๆ ของรัฐบาลให้บรรลุผลสำเร็จนั้น จึงได้กำหนดหมู่บ้านชาวเขาเพื่อทดลองนำร่องในการปฏิบัติศาสนกิจของพระธรรมจาริก ในเขต 5 จังหวัด ๆ ละ 1 – 4 แห่ง ดังนี้

1. จังหวัดเชียงราย บ้านมุเซอดอยตุง บ้านอีโก้แสนใจ บ้านเข้าเลาจี ในเขตอำเภอแม่ฟ้าหลวง และอำเภอแม่จัน ซึ่งตั้งอยู่ในเขตนิคมสร้างตนเองสงเคราะห์ชาวเขา จังหวัดเชียงราย และนอกนิคมอีก 1 แห่งคือ บ้านเข้าหนองแวน อำเภอแม่จัน
2. จังหวัดเชียงใหม่ บ้านลีซอนาเลา บ้านมุเซอ - แม่ผาปู่จอม ในเขตนิคมสร้างตนเองสงเคราะห์ชาวเขาดอยเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
3. จังหวัดตาก บ้านมุเซออุ้มยอม บ้านแม่ว้าใหม่ ในเขตนิคมสร้างตนเองสงเคราะห์ชาวเขาดอยมูเซอ อำเภอเมือง จังหวัดตาก

4. จังหวัดเพชรบูรณ์ บ้านแม้วทับเบิก อำเภอหล่มเก่า ในเขตนิคมสร้างตนเอง สงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดเพชรบูรณ์ พิษณุโลก และเลย

5. จังหวัดแม่ฮ่องสอน บ้านกะเหรี่ยงแม่เหาะ อำเภอแม่สะเรียง ในเขตศูนย์พัฒนา และสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ผลจากการทดลองนำร่อง ในการปฏิบัติศาสนกิจของพระธรรมจาริก ที่ได้นำเอา พระพุทธศาสนาไปประกาศเผยแผ่แก่ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ในหมู่บ้านดังกล่าว ปรากฏว่าศาสนาพุทธ สามารถผสมกลมกลืนกับการนับถือผีสงของชาวเขาได้เป็นอย่างดี เพราะศาสนาพุทธประสานกับการนับถือลัทธิต่าง ๆ ดั้งเดิมของชนเผ่าต่าง ๆ ที่มีอยู่เดิม จึงทำให้ชาวเขาเกิดความศรัทธาเลื่อมใส ในพระรัตนตรัย ปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะ และได้ส่งบุตรหลานของตนเข้าบรรพชาอุปสมบท ในพระพุทธศาสนา เป็นจำนวนมาก

ศูนย์อบรมพระพุทธศาสนาแก่พระภิกษุสามเณรชาวเขาได้ย้ายจากส่วนกลาง ซึ่งตั้งอยู่ ณ วัดเบญจมบพิตร กรุงเทพมหานคร มาอยู่ วัดศรีโสดา ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2513 อันเป็นสถานที่พำนักและศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของพระภิกษุและสามเณร ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ เป็นแห่งแรกจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

คณะรัฐมนตรีมีมติ เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2519 ให้ดำเนินแนวนโยบายและวิธีการ ดำเนินงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างแท้จริง จึง เห็นสมควรกำหนดแนวนโยบายและวิธีการ “นโยบายรวมพวก” (Integration Policy) โดยใช้ วิธีการพัฒนาชาวเขา ให้เป็นคนไทยที่มีคุณภาพและสามารถช่วยเหลือตนเองได้ ให้ชาวเขาอาศัย อยู่เป็นหลักแหล่ง ไม่บุกรุกตัดไม้ทำลายป่า ไม่ให้ทำไร่เลื่อนลอย ไม่ให้ปลูกหรือผลิตซื้อขาย / และหรือเสพยาเสพติด เป็นต้น

การรวมพวก หมายถึง การที่ชาวเขาอาศัยอยู่ร่วมกับคนไทย บนผืนแผ่นดินไทยได้ โดยทั่วไป ทั้งนี้จะต้องอยู่ในภายใต้กฎหมายของบ้านเมืองไทย โดยมีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกัน กับคนไทยโดยทั่ว ๆ ไป และในขณะเดียวกันก็สามารถที่จะดำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรม ประเพณี อันดีงามของเผ่าของตนไว้ โดยต้องจะได้รับการส่งเสริมสนับสนุนและอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีจากทุกหน่วยงานของทางราชการ และเอกชนที่เข้าไปให้การช่วยเหลือและสงเคราะห์ใน การดำเนินงานในหมู่บ้านชาวเขาคือด้วย

นับตั้งแต่พระธรรมจาริก ได้นำเอาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ไปอบรมบ่มเพา เนติสัย ชัดเจนจิตใจให้ชาวเขาประพฤติปฏิบัติชอบ พวกชาวเขาได้ร่วมกันแปลงพื้นที่ป่าให้เป็น ทำเลที่อยู่ตามแบบอารยนิยม หันมานิยม “อนวัชชกิจ” กระทำในสิ่งที่ถูกต้อง ตามที่พระธรรม จาริกนำมาเผยแผ่ ได้ร่วมใจกันปราบพื้นที่ป่าให้เป็นนาและเป็นสวน ไม่ทำไร่เลื่อนลอย ไม่บุกรุก

ตัดไม้ทำลายป่าอีกต่อไป โดยได้ยึดมั่นอยู่ในองค์ริยมรรค 8 (ม.ม. 12/26) เป็นหลักธรรมประจำใจ

ชาวเขาผู้ปรารถนาตั้งตนเป็นผู้มีหลักฐาน ได้ดำรงอยู่ในองค์คุณธรรมของประโยชน์ในปัจจุบัน ตามที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ ซึ่งมีชื่อว่า “**ทฤษฎีหมักตะประโยชน์**” (อ.อ.อ.อ. 23/294)

ประเทศไทยนับตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นต้นมา ได้ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติเรื่อยมาจนกระทั่งถึงในปัจจุบัน และก็มีประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา ดังนั้นจึงมีทัศนคติว่า การเป็นชาวไทยก็คือการเป็นชาวพุทธ หรือการนับถือพระพุทธศาสนา ดังนั้น ถ้าชาวเขานับถือพระพุทธศาสนาก็มีนัยว่าเป็นคนไทยด้วย (พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์, 2546 , หน้า 17-18) ทั้งนี้ความเป็นคนไทยจะช่วยสร้างกรอบโครงสร้างและแบบแผนของความสัมพันธ์ทางสังคมได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการขยายตัวของชนชั้นกลางทั้งในและนอกระบบราชการ จำเป็นต้องสร้าง “**ความเป็นไทย**” หรือวัฒนธรรมไทย เพื่อรองรับค่านิยมและแบบแผนพฤติกรรม ตลอดจนระบบความสัมพันธ์ของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ในประเทศไทย โดยที่ “**ความเป็นไทย**” นี้จะเป็นที่ยอมรับของสังคมไทยโดยทั่ว ๆ ไป (สายชล สัตยานุรักษ์ : 2544)

การสร้างจิตสำนึกความเป็นไทย กับคนต่างลัทธิ ต่างศาสนา ที่อาศัยอยู่บนผืนแผ่นดินไทย โดยเฉพาะชาวเขานั้น เป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนมาก ดังนั้นทั้งฝ่ายอาณาจักรและพุทธจักร จึงต้องร่วมมือกันและใช้วิธีการต่าง ๆ ด้วยความรอบคอบและ สุขุมกัมภีรภาพให้มากที่สุด ซึ่งทางรัฐบาล จะต้องให้การส่งเสริมด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ส่วนทางคณะสงฆ์โดยคณะพระธรรมจาริก จะต้องใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ช่วยอบรมบ่มนิสัย ขัดเกลาทางด้านจิตใจแก่ชาวเขาให้เข้าถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง และให้มีจิตสำนึกในบุญคุณของแผ่นดินไทย ที่ตนอาศัยเกิด และประกอบสัมมาชีพ เป็นต้น

ดังนั้น ควรมีการวิจัยถึงเรื่อง การสร้างจิตสำนึกความเป็นคนไทยแก่ชาวเขา ของพระธรรมจาริก ว่ามีวิธีการอย่างไร จึงจะสามารถปลูกจิตสำนึกแก่ชาวเขาให้มีความตระหนักรู้ว่าตนเป็นคนไทยต่อไป

1.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องพระธรรมจาริกกับการสร้างจิตสำนึกความเป็นไทยของชาวเขา แบ่งเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

- 1.2.1 เอกสารเกี่ยวกับด้านพระพุทธศาสนา
- 1.2.2 เอกสารและผลงานเกี่ยวกับพระธรรมจาริกพัฒนาชาวเขา
- 1.2.3 เอกสารเกี่ยวกับการสร้างความเป็นไทย

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาถึงวิธีการดำเนินงาน ทำให้ชาวเขามีจิตสำนึกของความเป็นไทย โดยพระ
ธรรมจาริก

1.4 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

1.4.1 ทำให้ทราบถึงวิธีการที่ทำให้ชาวเขามีจิตสำนึกของความเป็นไทย โดยพระธรรม
จาริก

1.4.2 จะได้ทราบถึงวิธีการ ถึงความสำเร็จและวิธีการที่เหมาะสมในการสร้างจิตสำนึก
ความเป็นไทยแก่ชาวเขา โดยผ่านงาน โครงการพระธรรมจาริก

1.5 ขอบเขตและวิธีการวิจัย

1.5.1 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ กำหนดขอบเขตประเด็นที่ วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผ่านงานพระ
ธรรมจาริก เพื่อเป็นการปลูกจิตสำนึกความเป็นคนไทยแก่ชาวเขา ในเขตภาคเหนือ โดยผ่านโครง
พระธรรมจาริกว่า มีปัญหา อุปสรรค และความสำเร็จของการสร้างจิตสำนึกความเป็นไทยแก่
ชาวเขาอย่างไร โดยการคัดเลือกศึกษาในเขตพื้นที่เฉพาะ โครงการพระธรรมจาริกในจังหวัดเขต
ภาคเหนือ จำนวน 50 อาศรม

1.5.2 วิธีการวิจัย

ผู้วิจัยจะทำการวิจัยแบบเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาจากข้อมูล
และเอกสารต่าง ๆ ซึ่งตีพิมพ์และเผยแพร่โดยกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ โดยโครงการพระ
ธรรมจาริก และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และรวบรวมข้อมูลทั้งหมดมาจัดระบบระเบียบใหม่
และทำการวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปถึงวิธีการ ของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่สามารถทำให้
ชาวเขามีจิตสำนึกในความเป็นคนไทย นอกจากนี้ได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลสำคัญที่
รับผิดชอบงานของโครงการพระธรรมจาริก ภาคเหนือจำนวน 60 ท่าน ประกอบด้วย ประธาน
โครงการคณะพระธรรมจาริก ผู้อำนวยการโครงการ ฯ พระธรรมจาริก แกนนำชาวพุทธประจำ
หมู่บ้าน และ ประธานแกนนำชาวพุทธชาวเขาในเขตปฏิบัติงานของพระธรรมจาริก เป็นต้น

และจะได้นำเสนอในรูปแบบการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) จาก
ข้อมูลที่ได้ศึกษาและทำการวิจัย

1.6 นิยามคำศัพท์เฉพาะ

พระธรรมจาริก หมายถึง พระสงฆ์หรือนักบวชในพระพุทธศาสนา ซึ่งปฏิบัติงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้การอนุเคราะห์ สงเคราะห์และพัฒนาชาวเขา

จิตสำนึกความเป็นไทย หมายถึง ความรู้สึก และสำนึกว่า ตนเองเป็นคนไทย คนหนึ่ง มีจิตใจรักและหวงแหนแผ่นดินที่อาศัยเกิด อาศัยประกอบสัมมาชีพ รู้สึกมีความความกตัญญูต่อบุคคล ต่อแผ่นดิน ขอมเสียดสละเลือดเนื้อ เพื่อปกป้องแผ่นดินไทย เพื่อการรักษาอธิปไตยของชาติไทย และอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีทั้งส่วนท้องถิ่นของตนและวัฒนธรรมของไทยเอาไว้

ชาวเขา หมายถึง กลุ่มชนที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูง มีอยู่จำนวน 9 เผ่า แต่ในที่นี้หมายถึง บุคคลที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูงตามแนวตะเข็บชายแดนที่มีเขตติดต่อกับเมียนมาร์ (พม่า) และลาว ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง พะเยา เชียงราย ดาก กำแพงเพชร น่าน และสุโขทัย จำนวน 6 เผ่าคือ กะเหรี่ยง (ปายกะญอ) แม้ว (ม้ง) เข่า (เมี่ยน) มูเซอ (ลาหู่) ลีซอ (ลีซู) และอาข่า (อีเก้อ) เท่านั้น